

Otvorený list Ministerstva životného prostredia predstaviteľom samospráv a občanom

04.11.2022

Vážení spoluobčania,

Na Slovensku je postavených viac ako jeden milión rodinných domov a viac ako polovica obyvateľov žije práve v nich. Neistota a vývoj cien energií nás vedú k vykurovaniu prostredníctvom tuhých palív, ktorými sú najmä drevo, alebo uhlie. Sociálne, ekonomické a zdravotné dopady nesprávnych postupov pri vykurovaní, používanie zastaraných spaľovacích zariadení a nevhodných palív, alebo aj odpadov predstavujú najväčšie výzvy tejto vykurovacej sezóny.

Na Slovensku, žiaľ, máme mnoho domácností, ktoré si nemôžu dovoliť platiť účty za drahé energie, či v dostatočnom predstihu kupovať kvalitné vysušené palivové drevo. V domácnostiach sú často používané kotly, alebo pece s manuálnym prikladaním, v ktorých možno spáliť prakticky čokoľvek. Opotrebované alebo nevhodné spaľovacie zariadenia, spaľovanie nekvalitného paliva ako aj nevhodné spôsoby vykurovania prispievajú k zvýšenej tvorbe znečisťujúcich a škodlivých látok, ktoré dýchame. Z dlhodobého hľadiska sú najviac postihnutí samotní obyvatelia obce z dôvodu ohrozenia ich vlastného zdravia.

Podľa emisných inventúr Slovenského hydrometeorologického ústavu (SHMÚ) sa vykurovanie domácností v roku 2021 podieľalo na znečisťovaní ovzdušia prachovými časticami (PM_{2,5}) až v rozsahu 80 % a na znečisťovaní karcinogénnym benzo(a)pyrénom v rozsahu cca 70 %.

Vykurovanie tuhým palivom je závažným problémom, ktorý komplikujú nepriaznivé rozptylové podmienky počas teplotných inverzií v zimnom období, hlavne v horských dolinách a kotlinách. Obce situované v údoliach, s obmedzeným rozptylom emisií z nízkych komínov rodinných domov sú v dôsledku teplotnej inverzie vystavené lokálnym smogovým situáciám mnohokrát viditeľným aj voľným okom. Spaľovanie nevhodného tuhého paliva vrátane nevysušeného dreva, alebo odpadu v kotloch, krboch, kachliach a pieckach významne prispieva k produkcii emisií sadzí, vrátane jemných prachových častíc PM₁₀ a PM_{2,5}, oxidov dusíka, oxidu uhoľnatého, karcinogénneho benzo(a)pyrénu, dioxínov a ďalších znečisťujúcich a škodlivých látok. Pri spaľovaní uhlia sa do ovzdušia dostávajú aj emisie oxidov síry.

Všetky spomínané látky majú najmä dráždivý efekt na dýchacie cesty a môžu na ne negatívne reagovať najmä alergici, astmatici, osoby s ochoreniami dýchacieho a srdcovocievneho aparátu, malé deti, tehotné ženy, seniori a chronicky chorí obyvatelia. Smog v ovzduší pôsobí škodlivo na ľudské zdravie a je príčinou respiračných ochorení, chronického zápalu priedušiek, chronickej obštrukčnej choroby pľúc, a rovnako aj kardiovaskulárnych ochorení, rakoviny a zníženej pôrodnej hmotnosti novorodencov.

SHMÚ vyhlasuje smogové situácie na základe meraní. V oblastiach, kde nie sú meracie stanice, nedá sa očakávať vyhlásenie smogovej situácie, avšak aj tam počas vykurovacej sezóny môže dochádzať k nadmernému znečisteniu ovzdušia.

Napriek tejto ťažkej dobe si nemôžeme z našich dedín vytvárať spaľovne odpadov. A to nielen preto, že spaľovanie odpadov je v domácnostiach zakázané, ale preto, že splodiny z neriadeného spaľovania odpadov najviac poškodzujú naše zdravie. Spaľovanie odpadu v malých pieckach a kotloch v domácnostiach je mnohonásobne škodlivejšie, ako emisie z klasickej spaľovne odpadov. V prípade spaľovania nevhodných palív a odpadu v domácnostiach sa jedná o nekontrolované emisie koncentrované v dýchacej zóne a vo veľkom rozsahu. Riadne povolené spaľovne odpadov musia spĺňať prísne podmienky prevádzkovania, ktoré domácnosti nedokážu zabezpečiť. Voľakedy sa hovorilo: „jedna dedina, jedna rodina“. Dnes nás rozdeľujú ploty a niekde aj susedské sváry, avšak všetci dýchame rovnaký vzduch. Je potrebné pomáhať aj sociálne slabším so zabezpečením kvalitnejšieho paliva pre čistejšie ovzdušie v obci.

Ekonomické a ekologické rady pre vykurovaciu sezónu:

- **Spaľujme suché drevo.** Má vyššiu výhrevnosť, šetrí peňaženku, pri jeho spaľovaní sa uvoľňuje do ovzdušia relatívne najmenej karcinogénnych látok.
- **Sušme drevo 2 roky.** Skladujme ho tak, aby bola zabezpečená dobrá cirkulácia vzduchu, buď vonku pod prístreškom, alebo v dobre prevetrávanom priestore.

- **Nespaľujme odpad.** Ani starý nábytok, ani iné impregnované a natierané materiály na báze dreva (OSB dosky, drevotriesky, preglejky, okenné drevené rámy, drevené železničné podvaly a podobne). Vzniknuté splodiny sú toxické a poškodzujú naše zdravie.
- **Prevádzkujeme spaľovacie zariadenia v dobrom technickom stave.** Dajme si ho skontrolovať odborníkom a dymovod a komín kominárom.
- **Nechajme si urobiť odborné preskúšanie komína** podľa zákona č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi.
- **Pravidelne čistíme komín**, ideálne raz za 4 mesiace.
- **Riadme sa pokynmi výrobcu v návode vykurovacieho zariadenia.**
- **Osvojme si správne techniky rozkurovania** a prikladania paliva do ohniska, čím pozitívne ovplyvníme spaľovací proces a horenie.
- **Používajme správne techniky rozkurovania, nedusme oheň a zabezpečme dostatočný prísun vzduchu.** Pri rozkurovaní v piecke, či krbe drevo uložme tak, že na hrubšie kusy dreva uložíme tenšie kúsky. Na takto uložené palivové drevo uložme triesky (ideálne z mäkkého dreva), medzi ne umiestnime vhodný podpaľáč. Drevo tak postupne prehára zhora nadol, horí dlhšie, čistejšie. Komín sa rýchlejšie zohreje, aby lepšie odvádzal vzniknuté emisie.
- **Tuhé palivo nikdy nezapaľujme pomocou horľavých kvapalín.** Hrozí vznietenie horľavých pár, vystavenie sa škodlivým splodinám, či vážne poranenie.
- **Vyhňime sa inštalácii vykurovacieho zariadenia bez odbornej pomoci**, či následnej odbornej kontroly zariadenia.
- **Neupravujeme spotrebič bez odborníka.** Výrazne sa tým zvyšuje riziko vzniku požiaru, úniku škodlivých znečisťujúcich látok do okolitého ovzdušia, výbuchu, alebo iného nešťastia.
- **Nevykonávame práce, ktoré sú spojené s výparmi organických rozpúšťadiel pri otvorenom ohnisku.** Ide o lepenie, o prácu s náterovými hmotami a podobne. Nevystavujeme sa zbytočne zvýšeným koncentráciám škodlivých znečisťujúcich látok v dýchacej zóne.
- **Ak nám to okolnosti aspoň trochu dovoľia v období zhoršených rozptylových podmienok a v čase inverzií, obmedzme vykurovanie tuhým palivom.**
- **Pri správnom horení vysušeného dreva ostáva ohnisko po rozkúrení bez zápachu**, unikajúci dym z komína nie je takmer vôbec vidieť. Toto je dobrý a jednoduchý ukazovateľ správneho kúrenia.
- **Šetríme teplom, vetrajme krátko, ale intenzívne.** Dva - až trikrát denne otvoríme okná dokorán, nie dlhšie ako na desať minút.
- **Odvzdušňujeme si radiátory.**
- **Nesušme na nich odevy, ani ich nezakrývame záclonami alebo závesmi** – teplo tak nemôže dobre prúdiť do miestnosti, čo výrazne zvyšuje spotrebu aj náklady.
- **Neprekurujeme svoje obydlia**, ani kúrenie úplne nevypínajme, keď odchádzame z domu. Oba prípady zaťažujú naše peňaženky.
- **Zvýšme účinnosť radiátorov** pripevnením reflexnej fólie na stenu za radiátorom. Teplo nebude unikať do stien, ale sa bude odrážať do miestnosti.
- **Aj znížením teploty o 1 stupeň Celzia ušetríme náklady na kúrenie.**
- **Kúrme tak, ako chceme, aby kúril aj náš sused** – čiže bez dymu, správnymi postupmi, vhodným palivom v skontrolovanom vykurovacom zariadení, vyčistenom dymovode a komíne.

Za optimálnu teplotu v obytnej miestnosti sa považuje 20 - 22 °C, v spálni postačuje 16 - 18 °C. V kúpeľni je na dosiahnutie príjemnej pohody potrebných až 24 °C, kým v predsieni celkom stačí 15 °C.

Povinnosťou obcí podľa § 4 ods. 3 písm. h) a písm. n) zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov je utvárať a chrániť zdravé podmienky, zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chrániť životné prostredie, ako aj zabezpečovať verejný poriadok v obci. Bez aktívnej spolupráce samospráv a zlepšenej informovanosti občanov pri riešení tohto problému bude takmer nemožné zlepšiť kvalitu ovzdušia v našich obciach. V tejto súvislosti si Vás dovoľujeme požiadať o informovanie občanov Vašej obce obvykle verejne dostupným spôsobom o tejto výzve na úradných tabuliach, webových stránkach obcí a prípadne aj v obecnom/mestskom rozhlase.

Bližšie informácie o kvalite ovzdušia v Slovenskej republike, správnych technikách vykurovania a ďalšie užitočné informácie nájdete na aj nižšie uvedených odkazoch:

<https://minzp.sk/ovzdusie/ochrana-ovzdusia/ine/spalovanie-tuhych-paliv-domacnostiach/>

<https://vykurovanie.enviroportal.sk/>

https://www.shmu.sk/File/oko/vystrahy/nove/1579130025_zakladne_vseobecne_informacie_smoгу_p_m10.pdf

<https://www.shmu.sk/sk/?page=2434>

<https://populair.sk/web-documents/621/spravne-vykurovanie-brozura-final-nahlad.pdf>

<https://populair.sk/web-documents/281/prirucka-spravneho-vytapeni-8-2020.pdf>

<https://www.populair.sk/sk/actual/ako-spravne-kurit>

<https://www.populair.sk/sk/actual/nieco-je-vo-vzduchu>

<https://populair.sk/sk/kategorie-dokumentov>

<https://www.siea.sk/bezplatne-poradenstvo/publikacie-a-prezentacie/>

https://www.minv.sk/swift_data/source/hasici_a_zachranari/Malatinec/preventivno_vychovna_cinnost/Vykurovacie%20obdobie.pdf